

І. В. Поліщук,

старший викладач

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3518-7106>

В. К. Благодатова,

здобувачка вищої освіти

РОЛЬ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ АВІАЦІЙНОГО ТРАНСПОРТУ

Національний авіаційний університет

проспект Любомира Гузара, 1, 03680, Київ, Україна

E-mails: inna.polishchuk@npp.nau.edu.ua, vitalina.blagodatova@stud.nau.edu.ua

Мета: розробка теоретичних засад та науково-практичних рекомендацій щодо питань стану удосконалення законодавчого регулювання розвитку авіатранспортної інфраструктури в Україні.

Методи дослідження: в роботі використані загальні методи наукового пізнання, зумовлені метою та завданнями даного дослідження, а саме: логічного узагальнення, аналізу та синтезу, порівняння та системного підходу, а також порівняльно-правовий та системно-структурний методи.

Результати: у статті висвітлюються сучасні реалії, новели та проблеми законодавчого регулювання тенденцій розвитку інфраструктури авіаційного транспорту в Україні, визначаються напрями вдосконалення відповідного законодавства на сучасному етапі розвитку авіатранспортної галузі з урахуванням євроінтеграційних та світових глобалізаційних процесів. **Обговорення:** модернізація та реформування авіатранспортної інфраструктури в Україні в умовах євроінтеграції потребує подальшого вдосконалення відповідного правового її регулювання, законодавчого забезпечення сталого її розвитку шляхом збалансованого поєднання публічних та приватних інтересів, формування ефективної авіатранспортної політики держави, державної підтримки вітчизняних авіакомпаній і авіапідприємств, дерегуляції діяльності суб'єктів авіаційної діяльності, лібералізації авіатранспортної галузі тощо.

Ключові слова: авіаційний транспорт; інфраструктура транспорту; інфраструктурний індекс; розвиток інфраструктури авіаційного транспорту; державне регулювання авіатранспортної інфраструктури.

Постановка проблеми та її актуальність. Із 2020 року Європейська Бізнес Асоціація проводить дослідження загального стану розвитку транспортної інфраструктури в Україні та розраховує Інфраструктурний індекс «на основі середньої оцінки загального стану розвитку п'яти транспортних галузей. У свою чергу кожна з галузей оцінюється за чотирма критеріями – законодавство та державна політика, інвестиційна активність, діяльність транспортних монополістів/державних органів та транспортна логістика» [1]. Другий рік поспіль найвищу оцінку від експертів Асоціації отримує інфраструктурний

розвиток авіаційного транспорту – 3,15 балів із 5-ти можливих. Попри загальний світовий спад попиту на авіаперевезення та зниження комерційної завантаженості авіарейсів, як зазначають експерти Європейської Бізнес Асоціації, «авіаційний транспорт отримав стабільно нейтральну оцінку від учасників ринку, що... може сприйматися як показник відносно ефективної політики держави в авіаційній галузі та зацікавленості ринку в її активному розвитку в Україні» [1].

Звичайно, що для подальшого розвитку авіаційної галузі в Україні першочерговим пи-

танням є акцентування уваги державної влади на інфраструктурі цієї галузі, удосконалення політики держави в даній сфері. Пріоритетним напрямом державного регулювання безумовно виступає вдосконалення нормативно-правового забезпечення розвитку авіатransпортної системи, включаючи створення ефективної нормативно-правової бази, яка б врегулювала проблеми та критичні аспекти, що стримують розвиток авіаційного транспорту, забезпечила чіткий законодавчий розподіл прав, обов'язків та відповідальності суб'єктів авіаційної галузі та держави і яка б стимулювала залучення інвестицій та попит на авіаперевезення.

У зв'язку з цим актуалізується питання наукового дослідження, аналізу та обґрунтування визначеної тематики з урахуванням сучасного стану та пріоритетів розвитку інфраструктури авіаційного транспорту в Україні в контексті євроінтеграційних та світових глобалізаційних процесів.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Проблеми регулювання розвитку інфраструктури авіаційного транспорту були предметом дослідження таких вчених як Н. Бортник, С. Гура, Г. Зубко, С. Матійко, В. Пузікова, Є. Скрипка, С. Смерічевський, В. Шимаєв та інших. Питанням удосконалення законодавчого регулювання інфраструктури авіаційного транспорту в Україні приділяли увагу такі вітчизняні вчені як О. Ареф'єва, Н. Бортник, О. Брусакова, І. Горобінська, Ю. Грінченко, Е. Деркач, О. Коваленко, С. Мінакова, В. Пузікова, М. Юрченко, І. Яровий та інші. Однак попри наявність значної кількості робіт, недостатньо дослідженими залишаються питання щодо визначення саме ролі законодавчого регулювання у розвитку інфраструктури авіаційного транспорту, які в сучасних умовах реформування транспортної системи держави потребують переосмислення та відповідного аналізу.

Мета статті полягає у дослідженні та аналізі ролі законодавчого регулювання тенденцій розвитку інфраструктури авіаційного транспорту в Україні на сучасному етапі, визначенні проблемних питань та напрямів удосконалення відповідного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Складовою транспортної системи будь-якої країни є транспортна інфраструктура, яку можна визначити як «сукупність об'єктів (підприємств, організацій), шляхів сполучення, рухомого складу, засобів

управління і зв'язку, що забезпечує роботу транспорту та задовольняє потреби населення та виробництва у перевезеннях пасажирів і вантажів» [2, с. 28]. Авіаційний транспорт та його інфраструктура також є складовою транспортної системи України і успішний розвиток авіаційного транспорту неможливий без реформування його інфраструктури.

Організаційна структура авіаційного транспорту та його інфраструктури є досить складною і потребує відповідної координації та державного регулювання. Адже за допомогою різних методів, на думку С. Гури, «держава впливає на економічну діяльність суб'єктів господарювання авіаційного транспорту шляхом корегування дій ринкового механізму, створення відповідного конкурентного середовища між перевізниками, бюджетної підтримки, податкової, митно-тарифної та амортизаційної політики, бюджетних інвестицій та грантів, підвищувальних (знижувальних) коефіцієнтів на вартість авіаквитків для окремих груп пасажирів, пільгового кредитування» [5, с. 47] тощо.

Однак, на сьогодні найважливішою проблемою державного регулювання авіаційного транспорту є недостатній розвиток існуючої авіатранспортної інфраструктури. Загалом «скорочення об'ємів реконструкції і будівництва інфраструктурних об'єктів, а також темпів поповнення і оновлення парків рухомих засобів авіатранспорту, іншої авіатранспортної техніки привело останніми роками до погіршення їх технічного стану і працездатності» [9]. Загальним дестимулятором їх розвитку в останні роки стала, зокрема, пандемія Covid-19, яка завдала великої шкоди всій авіаційній галузі не тільки в Україні, а й в усьому світі «через зниження попиту, припинення діяльності та банкрутство ряду авіакомпаній та аеропортів унаслідок обмеження авіаперевезень, втрати доходів, тощо» [5, с. 63]. Тому відновлення та розбудова системи авіаційної інфраструктури є наразі глобальною метою державного регулювання розвитку авіаційної галузі та потребує, насамперед, удосконалення законодавчого забезпечення інституціонально-економічних механізмів регулювання розвитку авіаційного транспорту.

Євроінтеграційні процеси в Україні потребують реалізації трансформаційних змін інфраструктурного потенціалу в контексті «збільшення пропускнув транспортної здатності, дерегуляції діяльності суб'єктів авіаційної діяльнос-

ті, лібералізації ринку авіаційних перевезень, стимулювання використання суб'єктами авіаційної діяльності вітчизняної авіаційної техніки, обладнання та інших товарів і послуг у процесі розвитку авіаційних перевезень та аеропортів, забезпечення розвитку та модернізації аеропортів, удосконалення державного регулювання у сфері авіаційного транспорту та державної підтримки вітчизняних авіакомпаній та авіапідприємств незалежно від форм власності» [11] тощо. Зазначені напрями визначені в проекті Авіаційної транспортної стратегії України на період до 2030 р., метою якої є «забезпечення розвитку авіаційного транспорту як складової частини єдиної транспортної системи України, його подальша інтеграція до світової авіатransпортної мережі, створення сучасної авіаційної інфраструктури» [11].

Зазначена Авіаційна транспортна стратегія розроблена відповідно до прийнятої у травні 2018 року Кабміном Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року «Drive Ukraine 2030», розробленої Міністерством інфраструктури України спільно з провідними європейськими експертами в галузі транспорту. Національна транспортна стратегія серед іншого передбачає також заходи щодо «забезпечення розвитку авіаційного транспорту та створення умов для сталого розвитку його інфраструктури» [12]. Для забезпечення розвитку авіатransпортної інфраструктури відповідно до стандартів ЄС Стратегією визначено перелік завдань, які необхідно виконати у цьому зв'язку, що стосуються, зокрема «розбудови термінальних пасажирських і вантажних комплексів з мульти-модальними технологіями, реконструкції злітно-посадкових смуг та комплексної модернізації обладнання в регіональних аеропортах, підвищення конкурентоспроможності міжнародного аеропорту «Бориспіль» як провідного вузлового аеропорту Східної Європи, запровадження комплексного підходу до врегулювання діяльності всіх аеропортів як цілісних майнових комплексів на законодавчому рівні» [12] та інше.

На виконання визначених Національною транспортною стратегією завдань Кабінет Міністрів України затвердив План заходів з реалізації Національної транспортної стратегії на період до 2030 року, який визначає конкретні етапи та терміни виконання заходів, необхідних для ефективного та комплексного розвитку га-

лузі в цілому. План заходів містить також визначені кроки з реалізації завдань та пріоритетів транспортної політики, формування ефективного державного управління, зокрема і в авіаційній галузі, та визначає напрями розвитку галузі. Для реалізації цього Плану «визначено інфраструктурні проекти, регуляторні зміни, відповідальні органи, строки виконання, очікувані результати та зв'язок між ключовими завданнями» [6]. Прогнозується, що в результаті реалізації цього Плану заходів має бути сформована ефективно інтегрована авіатransпортна інфраструктура національного і регіонального рівнів.

Одним із пріоритетних завдань у рамках реалізації визначених Планом заходів щодо розвитку авіатransпортної інфраструктури є забезпечення «достатнього її фінансування, відсутність якого за останні десятиліття призвело до значного зносу основних її фондів» [14, с. 360] та обмеження «розвитку інфраструктури в умовах обмеженості національного бюджету» [3, с. 36]. Щороку Рахунковою палатою України проводиться «аудит ефективності використання коштів державного бюджету та управління майном державними підприємствами у сфері авіаційного транспорту та використання повітряного простору» [8, с. 27], за результатами якого виявляються численні порушення порядку розподілу та цільового використання таких коштів. У зв'язку з цим «доцільним є закріплення на законодавчому рівні прав та обов'язків державного та приватного секторів у регулюванні ціноутворення, субсидій, фінансування» [13, с. 20]. Так, зокрема, якщо говорити про модернізацію та розвиток інфраструктури аеропортів, які «потребують значних фінансових ресурсів, то вони, поміж іншого, можуть бути залучені від авіакомпаній, зацікавлених в підвищенні якості наземного обслуговування пасажирів і зниженні аеропортових зборів» [5, с. 66].

Ще одним із важливих напрямів законодавчого регулювання авіаційного транспорту інфраструктури є реалізація інвестиційних проектів для модернізації авіатransпортної інфраструктури. Наразі «через недостатній рівень державних та приватних інвестицій авіатransпортна інфраструктура й досі перебуває на рівні задоволення базових потреб економіки» [4]. Тому проблема залучення інвестицій у розвиток авіатransпортної галузі є досить актуальною,

вона «обумовлена низькими інвестиційними можливостями багатьох авіатранспортних підприємств, труднощами із залученням довгострокових позик, нерозвиненістю механізмів державно-приватного партнерства» [9]. Хоча приватні інвестиції не можуть і не повинні замінювати державні витрати на інфраструктуру, але «їх залучення дозволяє краще досягати цілей розбудови найсучаснішої інфраструктурної мережі в країні, розширивши джерела інвестицій та використовуючи ресурси, будь то державні чи приватні, якомога ефективніше» [7]. Проблема ускладнена й тим, що «на відміну від інших інфраструктурних галузей, кінцевий попит авіакомпаній в силу специфіки галузі не підкріплюється довгостроковими договірними зобов'язаннями, тому аеропорти змушені нести значний ризик прогнозування майбутнього попиту та здатності гарантувати виконання довгострокових зобов'язань перед фінансовими інституціями» [7]. Звичайно, що це негативно впливає на інвестиційні рішення щодо модернізації аеродромної інфраструктури та терміналів. Для вирішення цього питання експерти та практики пропонують створити спеціальний фонд модернізації авіаційної інфраструктури в Україні, так як це зроблено в більшості країн світу, та повинно бути вирішено в нашій країні на законодавчому рівні.

Висновки. Отже, сучасний стан розвитку інфраструктури авіаційного транспорту в Україні «в умовах загострення зовнішніх та внутрішніх протиріч та обмеження ресурсів, вимагає від держави максимального використання міжнародного досвіду щодо реформування цієї сфери та застосування нестандартних стратегічних рішень» [14, с. 28].

Структурно-галузеве реформування авіатранспортної інфраструктури в Україні в умовах євроінтеграції потребує подальшого вдосконалення відповідного правового її регулювання. Адже забезпечення сталого розвитку та модернізації авіатранспортної інфраструктури потребує відповідного законодавчого забезпечення збалансованого поєднання публічних та приватних інтересів, формування ефективної авіатранспортної політики держави, державної підтримки вітчизняних авіакомпаній і авіапідприємств, дерегуляції діяльності суб'єктів авіаційної діяльності, лібералізації авіатранспортної галузі тощо.

Таким чином, роль законодавчого регулювання розвитку інфраструктури авіаційного транспорту в сучасних умовах реформування авіатранспортної системи України в контексті євроінтеграційних та глобалізаційних процесів є пріоритетною та визначальною у висхідних процесах розвитку авіаційної галузі, реалізації очікуваних результатів її реформування та розбудови, а також подальшої та успішної її інтеграції до світової авіатранспортної мережі.

Література

1. Бізнес оцінив стан і визначив пріоритети розвитку транспортної інфраструктури в Україні. Опитування ЕВА. URL: <https://eba.com.ua/biznes-otsinyv-stan-i-vyznachyv-prioritytety-rozvytku-transportnoyi-infrastruktury-opytuvannya-eva/>
2. Бордун О., Забарилко А. Становлення географії транспортної інфраструктури як наукового напрямку. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2004. Вип. 30. С. 28-31.
3. Бортник Н.П., Єсімов С.С. Роль правового регулювання в розвитку транспортної інфраструктури України щодо Асоціації з Європейським Союзом на прикладі західного регіону. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2016. № 1. С. 34-39.
4. Гмирін Андрій. Розвиток транспортної інфраструктури України вимагає нових підходів. *Електронний журнал «Економічна правда»*. 28 січ. 2022 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/01/28/681863/>
5. Гура С.М. Інституціонально-економічні механізми регулювання розвитку авіаційного транспорту: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03. Київ, 2021.
6. Довгань Віктор. План заходів з реалізації Національної транспортної стратегії України до 2030 року. Веб-портал Центру транспортних стратегій. 2021. 4 квіт. URL: https://cfts.org.ua/blogs/plan_zakhodiv_z_realizatsi_natsionalno_transportno_strategi_ukrani_do_2030_roku_587
7. Зубко Г.Ю. Де брати гроші на модернізацію регіональних аеропортів. *Електронний журнал «Економічна правда»*. 24 вер. 2021 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/09/24/678116/>
8. Мілімко Л.В. Правове регулювання здійснення державного нагляду (контролю) за господарською діяльністю авіаційних підприємств.

Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». Київ: НАУ, 2020. № 3(56). С. 24-31. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.56.14887>

9. Матійко С.А. Особливості державного регулювання розвитку транспортного комплексу України. *Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток».* 2010. № 6. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=150>

10. Про затвердження плану заходів з реалізації Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 квіт. 2021 р. № 321-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-realizaciyi-nacionalnoyi-transportnoyi-strategiyi-ukrayini-na-period-do-2030-roku-321-070421>

11. Про схвалення Авіаційної транспортної стратегії України на період до 2030 року: проект розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 трав. 2019 р. URL: <https://mtu.gov.ua/projects/view.php?P=223>

12. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 трав. 2018 р. № 430-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-nacionalnoyi-transportnoyi-strategiyi-ukrayini-na-period-do-2030-roku>

13. Пузікова В.С. Господарсько-правовий механізм розвитку об'єктів інфраструктури авіаційних перевезень в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Харків, 2021. 23 с.

14. Шемаєв В.В. Управління розвитком транспортної інфраструктури в системі економічної безпеки держави: дис. ... д-ра екон. наук: 21.04.01. Київ: Національний ін-т стратегічних досліджень, 2018. 494 с.

References

1. Biznes ocinyv stan i vyznachyv priorityety rozvytku transportnoi' infrastruktury v Ukraini. Opytuvannja EVA. URL: <https://eba.com.ua/biznes-otsinyv-stan-i-vyznachyv-priorityety-rozvytku-transportnoyi-infrastruktury-opytuvannya-eva/>

2. Bordun O., Zabarylo A. Stanovlennja geografii' transportnoi' infrastruktury jak naukovogo naprjamu. *Visnyk L'vivs'kogo universytetu.* Serija geografichna. 2004. Vyp. 30. S. 28-31.

3. Bortnyk N.P., Jesimov S.S. Rol' pravovogo reguljuvannja v rozvytku transportnoi' infrastruktury Ukrainy shhodo Asociacii' z Jevropejs'kym Sojuzom na prykladi zahidnogo regionu. *Visnyk Nacional'nogo universytetu «L'vivs'ka politehnika».* Serija: Jurydychni nauky. 2016. № 1. S. 34-39.

4. Gmyrin Andrij. Rozvytok transportnoi' infrastruktury Ukrainy vymagaje novyh pidhodiv. *Elektronnyj zhurnal «Ekonomichna pravda».* 28 sich. 2022 r. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/01/28/681863/>

5. Gura S.M. Instytucional'no-ekonomichni mehanizmy reguljuvannja rozvytku aviacijnogo transportu: dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.03. Kyi'v, 2021.

6. Dovgan' Viktor. Plan zahodiv z realizacii' Nacional'noi' transportnoi' strategii' Ukrainy do 2030 roku. Veb-portal Centru transportnyh strategij. 2021. 4 kvit. URL: https://cfts.org.ua/blogs/plan_zakhodiv_z_realizatsi_natsionalno_transportno_strategi_ukrani_do_2030_roku_587

7. Zubko G.Ju. De braty groshi na modernizaciju regional'nyh aeroportiv. *Elektronnyj zhurnal «Ekonomichna pravda».* 24 ver. 2021 r. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/09/24/678116/>

8. Milimko L.V. Pravove reguljuvannja zdijsnennja derzhavnogo nagljadu (kontrolju) za gospodars'koju dijalnistju aviacijnyh pidpryjemstv. *Naukovi praci Nacional'nogo aviacijnogo universytetu.* Serija: Jurydychnyj visnyk «Povitryane i kosmichne pravo». Kyi'v: NAU, 2020. № 3(56). S. 24-31.

9. Matijko S.A. Osoblyvosti derzhavnogo reguljuvannja rozvytku transportnogo kompleksu Ukrainy. *Elektronnyj zhurnal «Derzhavne upravlinnja: udoskonalennja ta rozvytok».* 2010. № 6. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=150>

10. Pro zatverdzhennja planu zahodiv z realizacii' Nacional'noi' transportnoi' strategii' Ukrainy na period do 2030 roku: Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 7 kvit. 2021 r. № 321-r. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-realizaciyi-nacionalnoyi-transportnoyi-strategiyi-ukrayini-na-period-do-2030-roku-321-070421>

11. Pro shvalennja Aviacijnoi' transportnoi' strategii' Ukrainy na period do 2030 roku: projekt rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14 trav. 2019 r. URL: <https://mtu.gov.ua/projects/view.php?P=223>

12. Pro shvalennja Nacional'noi' transportnoi' strategii' Ukrainy na period do 2030 roku: Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 trav. 2018 r. № 430-r. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-nacionalnoyi-transportnoyi-strategiyi-ukrayini-na-period-do-2030-roku>

13. Puzikova V.S. Gospodars'ko-pravovyj mehanizm rozvytku ob'ektiv infrastruktury

aviacijnyh perevezen' v Ukraini: avtoref. dys. ... kand. juryd. nauk: 12.00.04. Harkiv, 2021. 23 s.

14. Shemajev V.V. Upravlinnja rozvytkom transportnoi' infrastruktury v systemi ekonomichnoi' bezpeky derzhavy: dys. ... d-ra ekon. nauk: 21.04.01. Kyi'v: Nacional'nyj in-t strategichnyh doslidzhen', 2018. 494 s.

Inna Polishchuk, Vitalina Blagodatova

THE ROLE OF LEGISLATIVE REGULATION OF AVIATION TRANSPORT INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT

National Aviation University

Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03680, Kyiv, Ukraine

E-mails: inna.polishchuk@npp.nau.edu.ua, vitalina.blagodatova@stud.nau.edu.ua

Objective: development of theoretical principles and scientific and practical recommendations on the state of improvement of legislative regulation of air transport infrastructure development in Ukraine.

Research methods: the paper uses general methods of scientific knowledge, due to the purpose and objectives of this study, namely: logical generalization, analysis and synthesis, comparison and systems approach, as well as comparative law and system-structural methods. **Results:** the article highlights the current realities, novelties and problems of legislative regulation of trends in air transport infrastructure in Ukraine, identifies areas for improvement of relevant legislation at the present stage of development of the air transport industry, taking into account European integration and globalization, and also concluded that the current state of development of air transport infrastructure in Ukraine in the context of exacerbation of external and internal contradictions, lack of finances and resources, requires the state to take the most effective measures using international experience in reforming this area and applying appropriate strategic decisions. **Discussion:** modernization and reform of air transport infrastructure in Ukraine in the context of European integration requires further improvement of its legal regulation, legislative support for its sustainable development through a balanced combination of public and private interests, effective air transport policy, state support of domestic airlines and enterprises, deregulation. projects of aviation activity, liberalization of the air transport industry, etc. It is necessary to understand the role of legislative regulation of air transport infrastructure development in the current conditions of reforming the air transport system of Ukraine in the context of European integration and globalization processes. air transport network.

Key words: air transport; transport infrastructure; infrastructure index; development of air transport infrastructure; state regulation of air transport infrastructure.

Стаття надійшла до редакції 27.02.2022